

निराबाध ति० निर्गता आबाधा यस्य । १आबाधाशून्ये
२व्यथाशून्ये ३प्रतिबन्धशून्ये च “दीयान् महीधरो
नेदीयान् दीर्घो बहुरिति व्यवहारश्च निराबाधं जाग-
हृत्कृतत्वात्” सर्वदर्शनसं० । ४पक्षाभासभेदे पु० “अप्र-
विष्टं निराबाधं निरर्थं निष्प्रयोजनम् । असाध्यं वा
निष्ठं वा पक्षाभासं विवर्जयेत्” मिता० छतवचनम् ।
“निराबाधम् अक्षद्दृक्प्रदीपप्रकाशेनायं क्षण्डहे व्य-
ह रतीति” मिताक्षरा ।

निरामय ति० निर्गत आमयात् प्रा०त० । १आमयरहिते
रोगशून्ये अमरः । २वनच्छगले पुंस्त्री० मेदि० शूकरे
शब्दमात्रा उपयत्न स्त्रियां जातित्वात् ङीष् । [शब्दच०]

निरमालु पु० नितरां रमतेऽल रम-कात् । कपित्थदृष्टे

निरामिष ति० निर्गतमामिमभिलानो सांवाद्यामिषं वा
यस्मात् प्रा०ब० । १लोभशून्ये “अध्यात्मरतिरासनो निर-
मेधो निरामिषः” मनुः २सांवाद्यामिमङ्गीने च “वा-
मिषं कुररं दृष्ट्वा बभ्रुमामं निरामिषैः । आमिषस्य परि-
त्यागात् कुररः सुखमेधते” भा०शा० ११६अ० । ३आमिष-
रहिते अस्त्रादौ । “नैवेद्यैश्च निरामिषैः” ति०त० ।

निरालक पुंस्त्री निर+अल+एलुङ् । सासृष्टे मत्वसंभेदे
“तिसितिसिद्धिंलकुलिशपाकमत्स्यनिरालकनन्दितारवः
कमकरंगरकरकचन्द्रकमहामीनराजोऽप्रभतवः सासृष्टाः”
सुशु० ।

निरालम्ब ति० निर्गत आलम्बः अलम्बनं यस्य प्रा०ब० ।
१अलम्बनशून्ये “प्रवं मयि निरालम्बे शापात् शिषि
कृतां गते” हरि०१७अ० “निरालम्बो लम्बोदरजननि ।
कं यामि शरणम्” जगन्नाथः । २आकाशमांश्यां स्त्री
राजनि० तस्या मूलरूपालम्बनशून्यत्वात्तथात्वम् ३ब्रह्मणि
न० तदधिकारेण प्रष्टव्ये श्रवणनिष्ठो दे न उपनिषच्छब्दे
१२२२ष्ट० दृश्यम् ।

निरालोक ति० निर्गत आलोक उद्योतो दृष्टिर्वा यस्मात्
प्रा०ब० । आलोकशून्ये १अलम्बकारे २आलोकनरहिते
च “कृता लोकात् निरालोकात्” भा०शा० १२अ० ।

निराय ति० निर्गता आया यस्य प्रा०ब० । आशारहिते
“निरायाः पितरो यान्ति शायं दृष्ट्वा सुदारुणम्” ति०त०
“वनो बभूवन्मतीनिरायम्” रघुः । तस्य भावः
अश्रुः । नैराश्या आशाशून्यत्वे “आशा बन्धवती राजन् !
नैराश्यां परमं दुःखम् । आशां निराशां कृता तु सुखं
लभति पिङ्गवा” भा०शा० १७८अ० ।

निराशिष् ति० निर्गता आशी राशंभनं यस्य प्रा०ब० । १आशं-
भनशून्ये “जगत्करपयस्का निराशिषः सुतः” कुमा०
“निराशीनिमनो भूत्वा बुध्यस्व विगतज्वर” गीता ।
वैराग्यदाट्टेन २विगतदृष्टौ च ।

निराश्रय ति० निर्गत आश्रय आशारोऽवलम्बनं वा यस्य ।
१आश्रयरहिते २आलम्बनरहिते च “चित्तं यथाश्रव-
न्मते स्वात्मादिभ्यो विना यथा क्वाया । तद्विना विणे-
धेनै तिष्ठति निराश्रयं बिभूषन्” सां०का० “निराश्रयं
मां जगदीश ! रक्ष” उद्भटः “त्यक्त्वा कर्मफलसङ्गं
नित्यदृष्टो निराश्रयः” गीता “निराश्रयः योगक्षेमार्ध-
आश्रयणीयरहितः” श्रीपरः । ३अद्वैतदर्शनेन देहेन्द्रि-
याद्यभिमानशून्ये शब्दार्थवि० ।

निरास पु० निर+अस-भावे ङ् । १प्रत्याख्याने निराकरणे
“तथा विज्ञानपक्षनिरासहेतुवैद्याप्रतीत्यादि” सां०प्रभा० ।
निर+आ+अस-काप् । २निरासने ति० “निरासैरुचैः
आन्तेक्षयमानैः स्तुतैर्ममिः” भा०शा० २७०अ० ।

निराहार ति० निर्गत आहारो यस्य प्रा०ब० । १आहारशून्ये
“निराहाराच्च ये जीवाः” तर्पणमन्त्रः । निवृत्त आ-
हारः प्रा०ब० । २निवृत्ते आहारैः पक्षात्तापो निराहारः
सर्वेऽस्मी सुविहेतवः” वाच०सम्ययी० । ३आहाराभावे न०

निरङ्गिणी स्त्री निवृत्तमङ्गलं निरङ्गं तदव्ययस्या आङ्गा-
द्यत्वेन इति ङीष् । तिरस्करिण्यां प्रच्छदपटे त्रिका०

निरिन्द्रिय ति० निर्यते निवृत्तमिन्द्रियं यस्य प्रा०ब० । इन्द्रि-
यशून्ये “ये च केचिन्निरिन्द्रियाः” मनुः ।

निरीति ति० निर्गता रीतिर्वत् । अतिदृष्ट्यादीतिशून्ये “नि-
रीतिभावं गमिषेऽतिदृष्ट्याः” नैष० “निरातङ्गा निरी-
तयः” रघुः ।

निरीष न० निर्गतमीषायः निरा०त० । फावे अमरः ।

निरीश्वर ति० निर्यक्त ईश्वरो यत्न प्रा०ब० । १ईश्वररहिते
वादे “निरीश्वरेण वादेन कृतं शास्त्रं महत्तरम्” सां०प्र-
भा०पद्मप० । २तद्वादयुते नास्तिके । निरीश्वर्योऽप्यस्य ।

निरीह ति० निर्गता ईहा यस्य प्रा०ब० । चेष्टाशून्ये “नि-
रीहस्य हतद्विषः” रघुः निवृत्ता ईहा प्रा०त० । चेष्टा-
विरोधिव्यापारे स्त्री “शमो निरीहावस्थायासात्मवि-
त्रावजं सुखम्” सा०द० ।

निरुक्त न० निर+वृत्त-भावे क्त । १निर्वचने पदानामव-
वयवायां सन्नामिता निःशेषेण निश्चयेन अव्यक्ते यत्न
आधारे वा० क्त । २दानामवयवार्थनिर्देशनप्रतिपादने